

Primer filozófiai szövegek a KELETI FILOZÓFIÁK témához

a) Hinduizmus

TAT TVAM ASZI (Az Upanisádokból)

Uddálaka Áruni így szólt fiához, Svetaketuhoz:

- Hadd tanítsalak meg, kedvesem, arra, hogy mi az alvás. Amikor az ember, mint mondják, alszik, a létbe olvad és a léttel egyesül. Ha a méhek, kedvesem, mézet készítenek, a sokféle virág nedvét összegyűjtik és a sokféle nedvet összehordják. Amint a mézben az egyes növények nedveinek íze egybeolvad, és a különbséget az ízek között senki sem érzi, éppen úgy, kedvesem, amikor a világ lényei a mély alvásban a létbe olvadnak, nem érzik, hogy a létbe olvadtak. Akár tigris, akár oroszlán, akár farkas, akár vadkan, akár féreg, akár madár, akár bögöly, akár szúnyog vagy akármi más itt az érzékek világában, újra csak létező lesz, semmi egyéb. S ami ez az elmúlhatatlan, amiből ez az egész nagy világ van, ez a valóság, ez a lélek, ez vagy te, Svetaketu.

- Taníts tovább, tiszteletreméltó - szólt Svetaketu.

- Legyen - szólt Uddálaka Áruni. - A folyók, kedvesem, keleten keletkeznek és kelet felé folynak, nyugaton nyugat felé ömlenek, tengerből tengerbe és tengerré lesznek. De amint a tengerben egyik sem tudja, hogy melyik folyóból jött, éppen úgy, kedvesem, a lények közül, amikor az életből kilépnek, senki sem tudja, hogy az életből lépett ki. Akár tigris, akár oroszlán, akár farkas, akár vadkan, akár féreg, akár madár, akár bögöly, akár szúnyog, akármi más itt az érzéki világban, újra csak létező lesz, semmi egyéb. S ami ez az elmúlhatatlan, amiből ez az egész nagy világ van, ez a valóság, ez a lélek, ez vagy te, Svetaketu.

- Taníts tovább, tiszteletreméltó - szólt Svetaketu.

- Legyen - mondta Uddálaka Áruni. - Ha ezt a nagy fát itt gyökerén megmetszed, kedvesem, csöpögni kezd, mert él; ha törzsén megmetszed, csöpögni kezd, mert él; ha csúcsán megmetszed, csöpögni kezd, mert él; így áll itt eleven élő Énjében büszkén és vidáman. De ha az élet az egyik gallyat elhagyja, elszárad; ha a másikat elhagyja, az is elszárad; ha a harmadikat elhagyja, az is elszárad; ha az egész fát elhagyja, az egész fa elszárad. Jegyezd meg, kedvesem, ha az egész fát elhagyja az élet, a test meghal, de nem hal meg az élet. S ami ez az elmúlhatatlan, amiből ez az egész nagy világ van, ez a valóság, ez a lélek, ez vagy te, Svetaketu.

- Taníts tovább, tiszteletreméltó - szólt Svetaketu.

- Legyen - mondta Uddálaka Áruni. - Szedj csak gyümölcsöt arról a njagrodhafáról.

- Itt van, tiszteletreméltó.

- Hasítsd ketté.

- Kettéhasítottam.

- Mit látsz benne?

- Semmit.

- Az, amit nem látsz, kedvesem, az az elmúlhatatlan, amiből az egész njagrodhafa kinőtt. S ami ez az elmúlhatatlan, amiből ez az egész nagy világ van, ez a valóság, ez a lélek, ez vagy te, Svetaketu.

- Taníts tovább, tiszteletreméltó - szólt Svetaketu.

- Legyen - mondta Uddálaka Áruni. - Itt van egy szem só, tedd vízbe és holnap ismét gyere hozzám.

Úgy történt, s akkor így szólt:

- Add ide a sót, amit tegnap este a vízbe tettél. A vízbe nyúlt, kereste, de nem találta, mert elolvadt.

- Kóstold meg ezen az oldalon. Milyen íze van?

- Sós.

- Kóstold meg a közepén. Milyen íze van?

- Sós.

- Kóstold meg azon az oldalon. Milyen íze van?

- Sós.

- Hagyd ott és ülj ide mellém.

Úgy történt, s akkor így szólt:

- Eltűnt.

- Igazad van. Így hiszed azt is, hogy az élet eltűnt, de mégis itt van. S ami ez a láthatatlan, s ami ez az elmúlhatatlan, amiből ez az egész nagy világ van, ez a valóság, ez a lélek, ez vagy te, Svetaketu.

- Taníts tovább - szólt Svetaketu.

- Legyen - mondta Uddálaka Áruni. - Ha valakit a gandhárík országából bekötött szemmel idevezetnek és a sivatagban eleresztenek, kelet vagy észak vagy dél felé fog tévelyegni, mert bekötött szemmel hozták ide és bekötött szemmel eresztették el. De ha valaki hozzámege és a köteléket szeméről leveszi, és azt mondja: "Amott fekszik a gandhárík földje, arrafelé tarts", akkor faluról falura menve, kérdezősködve az úton, hazatalál - úgy az ember, aki az életben tanítóra talál, felébred: "Csak addig fogok a zürzavarban a földön tévelyegni, amíg megváltóm elérkezik, s akkor az elmúlhatatlanba hazatérek". Ez az elmúlhatatlan, amiből az egész nagy világ van, ez a valóság, ez a lélek, ez vagy te, Svetaketu.

- Taníts tovább, tiszteletreméltó - szólt Svetaketu.

- Legyen - mondta Uddálaka Áruni. - A halálos beteg körül vannak rokonai, és azt kérdezik tőle: "Megismersz, megismersz?" Amíg a beszéd nem merül el az érzésbe, az érzés nem merül el a lélegzetbe, a lélegzet a szellemben, a szellem az istenségben, addig rokonait megismeri; de ha a beszéd elmerül az érzésbe, az érzés elmerül a lélegzetbe, a lélegzet a szellemben, a szellem az elmúlhatatlan istenségben, akkor rokonait már nem ismeri meg. Ez az elmúlhatatlan, amiből az egész nagy világ van, ez a valóság, ez a lélek, ez vagy te, Svetaketu.

- Taníts tovább, tiszteletreméltó.

- Legyen - mondta Uddálaka Áruni. - Megkötözött kezű embert vezetnek elő, kedvesem, és azt kiáltják: Lopott, rabolt! Tüzes vasat neki! Ha ő a tettes, menthetetlen, mert ha tagad, hazugságban marad, megérinti a tüzes vasat, megperzselődik, és akkor kivégzik; ha azonban nem ő a tettes, megmenekül, mert az igazat mondja, és szabadon eresztik. Ami által az ember nem perzselődik meg, az az igazság, az az elmúlhatatlan, amiből ez az egész nagy világ van, ez a valóság, ez a lélek, ez vagy te, Svetaketu.

Uddálaka Áruni fiát, Svetaketut így tanította.

A BHAGAVAD GÍTÁBÓL

Nem volt idő soha, hogy ne lettem volna én, ne lettél volna te. Soha nem lesz idő, amelyben ne lennénk.

A test hordozója megéri a gyermekkort, az érett, az öregkort, ugyanúgy megéri az egyik test életét és a másikat. A bölcs tudja ezt.

Az anyagi természettel való kapcsolatból származik a meleg és a hideg, az öröm és a fájdalom; mindez elmúlik. Viseld türelemmel.

Akit ez meg nem ingat, az bölcs, aki örömben, fájdalomban egykedvű marad és derűs, csak az érett meg a halhatatlanságra.

A nem-létező nem keletkezhet soha, a létező nem múlhat el soha. Aki az igazságot látja, a kettő különbségét megismeri.

Tudd meg, hogy az, ami által a világ kibomlott, elmúlhatatlan. Senki ezt az elmúlhatatlant meg nem semmisítheti.

A test mulandó. Aki a testet áthatja, örök. Halhatatlan és mérhetetlen...

Aki azt hiszi, hogy valaki öl, azt hiszi, hogy valakit meg lehet ölni, az nem ismeri az igazságot. Senki sem öl, senkit sem ölnek meg.

Nem születik és nem hal meg, nem keletkezett és nem szűnik meg, ha egyszer van, örök. A testet megölhetik, ő elpusztíthatatlan.

Aki e megölhetetlenről, örökről, soha nem születetről, mindig létezőről tud, hogyan hiheti, hogy valaki ölet vagy öl?

Mint ahogy az ember nyútt ruháját leveti és az újat felölti, úgy veti le a testben levő lény elviselt testét és költözik a másikba.

Kard meg nem sebesíti, tűz nem égeti, víz nem áztatja, szél nem szárítja.

Sebezhetetlen, elégethetetlen, nem fog rajta víz és szél, örök, mindenütt jelenvaló, állandó, mozdulatlan, múlhatatlan.

Senki sem látja, senki elgondolni nem tudja. Változást nem ismer. Ha ezt így megismered, nem szabad többé gyászolnod senkit.

De ha abban hiszel, hogy mindig újra születik és meghal, gyászolnod akkor is fölösleges.

Aki megszületett, annak halála biztos. Aki meghalt, annak születése biztos. Elkerülhetetlen szükség. Azon, ami elkerülhetetlen, ne bánkódj.

A lények serege a láthatatlanból lép elő. Az út a látható világon át vezet, de végül minden lény a láthatatlanba visszatér. Miért panaszkodsz emiatt?

Van, aki csodának nézi. Van, aki úgy beszél róla, mintha rendkívüli lenne. Van, aki úgy vesz

róla tudomást, mintha alig hihető lenne. De akárhogy is nézze, senki sem érti.

A test hordozója mindenkiben örök és sérthetetlen. Ne gyászolj hát senkit...

Így szólt a Szánkhja tanítása.

Halld most, mit tanít a jóga, mert a tettek bilincseitől csak ezáltal szabadulhatsz meg.

A fegyelmezett értelem tudása egy. Ezzel szemben áll az ingadozások végtelen lehetősége.

A tudatlanok szóvirágokban ömlengenek a Védák szavairól, mondván: nincs más, csak ez, de tetteik fogva tartják őket, vágyuk az üdvösség, és vakon hisznek a beszédnek, amely a cselekedetek jutalmául új születést ígér; a jólét és égi hatalom elérését pedig szertartásokhoz kötik.

Akik e téves tanításoknak felülnek, akik a mennyei üdvösségbe kapaszkodnak, sohasem fogják elérni a megvilágosodást.

A Védák a lét hármasságáról beszélnek. Szabadulj meg e háromtól. Szabadulj meg az ellentétektől, a szerzéstől és birtoklástól, az örök valósághoz, Atmanhoz hűen.

A megvilágosodáshoz eljutó brahmannak a Védák csak annyi, mint árvízben egy víztartály.

Hivatásod, hogy megteremtsd életed művét, ám a tettek gyümölcseivel ne törődj. Tevékenységed irányítója ne a jutalom legyen. De tétlen se légy.

Művedet végezd a jóga odaadásával, de annak következményeire ne figyelj. Legyen mindegy, siker vagy kudarc. Ezt a közönyt hívják jógának.

A tevékenység jógája mélyen a tudás jógája alatt áll. Menedéket a tudásban keress. Szánalomra méltó az, aki a jutalmat hajszolja.

Aki a tudás jógáját követi, legyen tette jó vagy rossz, mindkettőn átlép. Ezért szenteld magad a jógának. A jóga a helyes cselekvésre megtanít.

A jóga bölcsei a cselekedetek gyümölcseiről lemondanak, és a születések béklyójától megszabadulva elérik a helyet, ahol nincs több szenvedés.

Ha értelmed a káprázatok zűrzavarából kilép, terhedre lesz már, amit a szent könyvekből tanultál, s az, amit azokból tanulhatsz.

Ha pedig tudásod már a szent könyvek tanításával is szemben áll, és te a meditációban sziklaszilárdan elmélyülsz, eléred azt, amit úgy hívnak, hogy: jóga.

b) Buddhizmus.

A tan kerekének elindítása

[MAHÁVAGGA I.6.]

- Szerzetesek, két véglettől kell távol tartania magát annak, aki remeteségbe távozik. Milyen két véglettől? Az egyik az, amely elmerül a gyönyörökben, a gyönyörök élvezetében; ez üres, hitvány, közönséges, nemtelen, értéktelen. A másik az, amely elmerül az önkínzásban; ez fájdalmas, nemtelen, értéktelen. Szerzetesek, a Beérkezett mindkét végletet elkerülve rátalált a középútra, amely megnyitja a szemeket és megvilágosítja az elmét, amely nyugalomra, megismerésre, megvilágosodásra, kialvásra [nirvánára] vezet.

És mi az a középút, szerzetesek, amelyre a Beérkezett rátalált, amely megnyitja a szemeket és megvilágosítja az elmét, amely nyugalomra, megismerésre, megvilágosodásra, kialvásra vezet?

Ez a nemes nyolckrétű ösvény, úgymint: helyes nézetek, helyes elhatározás, helyes beszéd, helyes viselkedés, helyes életmód, helyes törekvés, helyes gondolkodás, helyes elmélyedés. Ez az a középút, szerzetesek, amelyre a Beérkezett rátalált, amely megnyitja a szemeket és megvilágosítja az elmét, amely nyugalomra, megismerésre, megvilágosodásra, kialvásra vezet.

Buddhizmus. A tűzbeszéd

[MAHÁVAGGA I.21.]

Amikor a Magasztos elegendőnek látta az Uruvélában eltöltött időt, továbbvándorolt Gajászisa felé, nagyszámú szerzetes kíséretében. Ezer szerzetes kísérte, akik előzőleg mindannyian remeték voltak. Ott Gajá városa mellett, a Gajászisa hegyen tartózkodott a magasztos az ezer szerzetes társaságában. Ekkor a magasztos így beszélt a szerzetesekhez

- Minden lángban áll, szerzetesek. Mi minden áll lángban, szerzetesek? Lángban áll a szem, szerzetesek. Lángban állnak a jelenségek, lángban áll a látás, lángban állnak a látványok, lángban állnak a látványok okozta érzések, akár kellemesek, akár fájdalmasak, akár sem kellemesek, sem fájdalmasak. Mi gyújtotta lángra? A szenvedély tüze, a harag tüze, a balgaság tüze gyújtotta lángra; a születés, az öregség, a halál, a bánat, a fájdalom, a szenvedés, a szomorúság, a gyötrellem gyújtotta lángra, mondom nektek.

Lángban áll a fül, szerzetesek. Lángban állnak a hangok, lángban áll a hallás, lángban állnak a hallomások. Lángban állnak a hallomások okozta érzések, akár kellemesek, akár fájdalmasak, akár sem kellemesek, sem fájdalmasak. Mi gyújtotta lángra? A szenvedély tüze, a harag tüze, a balgaság tüze gyújtotta lángra; a születés, az öregség, a halál, a bánat, a fájdalom, a szenvedés, a szomorúság, a gyötrellem gyújtotta lángra, mondom nektek.

Lángban áll az orr, szerzetesek. Lángban állnak a szagok, lángban áll a szaglás, lángban állnak az illatok, lángban állnak az illatok okozta érzések, akár kellemesek, akár fájdalmasak, akár sem kellemesek, sem fájdalmasak. Mi gyújtotta lángra? A szenvedély tüze, a harag tüze, a balgaság tüze gyújtotta lángra; a születés, az öregség, a halál, a bánat, a fájdalom, a szenvedés, a szomorúság, a gyötrellem gyújtotta lángra, mondom nektek.

Lángban áll a nyelv, szerzetesek. Lángban állnak az ízek, lángban áll az ízlelés, lángban állnak az ízlelés okozta érzések, akár kellemesek, akár fájdalmasak, akár sem kellemesek, sem fájdalmasak. Mi gyújtotta lángra? A szenvedély tüze, a harag tüze, a balgaság tüze gyújtotta lángra; a születés, az öregség, a halál, a bánat, a fájdalom, a szenvedés, a szomorúság, a gyötrellem gyújtotta lángra, mondom nektek.

Lángban áll a test, szerzetesek. Lángban állnak a tárgyak, lángban áll az érintés, lángban állnak az érintkezések, lángban állnak az érintkezések okozta érzések, akár kellemesek, akár fájdalmasak, akár sem kellemesek, sem fájdalmasak. Mi gyújtotta lángra? A szenvedély tüze, a harag tüze, a balgaság tüze gyújtotta lángra; a születés, az öregség, a halál, a bánat, a fájdalom, a szenvedés, a szomorúság, a gyötrellem gyújtotta lángra, mondom nektek.

Lángban áll az értelem, szerzetesek. Lángban állnak az igazságok, lángban áll a gondolkodás, lángban állnak a gondolatok, lángban állnak a gondolatok okozta érzések, akár kellemesek, akár fájdalmasak, akár sem kellemesek, sem fájdalmasak. Mi gyújtotta lángra? A szenvedély tüze, a harag tüze, a balgaság tüze gyújtotta lángra; a születés, az öregség, a halál, a bánat, a fájdalom, a szenvedés, a szomorúság, a gyötrellem gyújtotta lángra, mondom nektek.

Ha egy okos, nemes tanítvány ezt belátja, akkor elfordul a szemtől, elfordul a jelenségektől, elfordul a látástól, elfordul a látványoktól, elfordul a látványok okozta érzésektől, akár kellemesek, akár fájdalmasak, akár sem kellemesek, sem fájdalmasak.

Elfordul a fültől is, elfordul a hangoktól, elfordul a hallástól[...]

Elfordul az értelemről is, elfordul az igazságokról, elfordul a gondolkodástól, elfordul a gondolatokról[...]

Ha mindezekről elfordult, eléri a vágytalanságot. A vágytalanság révén megszabadul. Ha megszabadult, tudatára ébred: "Megszabadultam", s felismeri, hogy megszüntek a születések, elérte a célt, cselekvését befejezte.

És ez a szenvedés nemes igazsága, szerzetesek: a születés is szenvedés, az öregség is szenvedés, a betegség is szenvedés, a halál is szenvedés, kötve lenni ahhoz, akit nem szeretünk, az is szenvedés, elveszíteni azt, akit szeretünk, az is szenvedés, ha a kívánság nem teljesül, az is szenvedés; röviden: minden, ami a létehez köt, szenvedés.

És ez a szenvedés okának nemes igazsága, szerzetesek: az ok a Szomj [vágy], amely újjászületéshez vezet, élvezet és szenvedély kíséri, örömet talál különböző dolgokban. Ez [a szomj] a következő: gyönyörök szomja, lét szomja, birtok szomja.

És ez a szenvedés megszüntetésének nemes igazsága, szerzetesek: a szomjnak teljes vágytalanság révén történő megszüntetése, elvetése, feladása, elhagyása, elutasítása.

És ez a szenvedés megszüntetéséhez vezető út nemes igazsága, szerzetesek: ez a nemes nyolckrétű ösvény, úgymint: helyes nézetek, helyes elhatározás, helyes beszéd, helyes viselkedés, helyes életmód, helyes törekvés, helyes gondolkodás, helyes elmélyedés.

c) Taoizmus

1

Az út, mely szóba-fogható,
nem az öröktől-való;
a szó, mely rája-mondható,
nem az örök szó.
Ha neve nincs: ég s föld alapja;
ha neve van: minden dolgok
anyja.
Ezért:
aki vágytalan,
a nagy titkot megfejtethi;
de ha vágya van,
csak a dolgokat szemlélheti.
E kettő mögött közös a forrás,
csupán nevük más.
Közösségük: csoda,
s egyik csodától a másik felé
tárul
a nagy titok kapuja.

7

Örök az ég és örök a föld.
Azért örök az ég s a föld,
mert nem önmagukért élnek,
ezért nem fogy belőlük az élet.
Éppígy a bölcs:
hátrahúzódik, ezért halad,
nem őrzi magát, ezért
megmarad.
Így van:
saját érdeke nem úzi sose,
ezért teljesül saját érdeke.

14

Ránézek, de nem látom,
ezért neve: nem látható.
Hallgatom, de nem hallom,
ezért neve: nem hallható.
Megragadnám, de meg nem
foghatom,
ezért neve: a legparányibb.
E három titok
egységbe olvad.
Felszíne sem világos,
alapja sem homályos,
végtelen, névtelen,
visszavezet a nemléttbe
szüntelen.
Neve: formátlan forma,
tárgy-nélküli kép,
neve: a sötét.
Szembetérek s nem látom arcát,

követem és nem látom hátát.
Az őskor útját birtokolva
s a jelenkort általa megragadva
rálátni mindennek eredetére:
ez az út vezető-fűzére.

18

Mikor a nagy utat semmibe
dobták,
megjelent az erkölcs és
méltányosság.
Mikor kezdődött az okoskodás,
megjelent a nagy hazudozás.
Mikor a hat rokon összeveszett,
megjelent a gyermeki tisztelet
és szülői szeretet.
Mikor zavaros az ország,
megjelennek a hűséges
szolgák.

31

A legszebb hadsereg is a csapás
eszköze,
mindenféle gyűlöletes,
az út-on járó nem él vele.
A nemesnek békében balról a
helye,
háborúban jobbról a helye.
A had a csapásnak eszköze,
nem a nemesnek eszköze;
ha rákényszerül, csak akkor él
vele,
a béke az ő ereje.
Győz és nem kevélykedik.
Aki győztesként előre-nyomul,
az ember-irtásnak örül;
aki az ember-irtásnak örül,
gyűlöletet fakaszt az ég alatt.
A bőség balról tér be,
a jajszó jobbról tér be.
Balról a szárnyvezér,
jobbról a fővezér:
temetéssel fölér.
Az ember-irtás
siralom, gyötrellem,
gyász-szertartás a harci
győzelem.

33

Okos, aki érti az embereket;
aki önmagát érti: ihletett.
Hatalmas, aki másokat legyőz;

aki önmagát legyőzi: erős.
Aki törekszik: nincs híján
akaratnak;
aki megelégszik: gazdag.
Aki nem veszti természetét:
hosszúéletű;
aki nem veszti emlékezetét:
örökéletű.

34

A hatalmas út szerteárad,
jelen van jobbra-balra.
Minden általa létezik,
soha meg nem torpanva.
Működik, de rejtve, hírt nem
akarva.
Mindent nevel,
de nem irányít,
nincsen vágya,
ezért neve: kicsiny.
Minden visszatér hozzája,
de nem irányít,
ezért neve: nagy.
Sose hatalmaskodó,
ezért neve: hatalmas.

43

Az ég alatt a leggyengébbek
átfúrják, ami legkeményebb:
mindenben fészke van a
nemlétnak,
ereje a nem-cselekvésnek.
Szó nélküli tanítással
s a nem-cselekvés hatalmával
mi sem mérközhet e világban.

46

Mikor az ég alatt létezik az út:
a lovak megtrágyázzák a
földet;
mikor az ég alatt hiányzik az
út:
a mezőn harci ménnek legelnek.
Nincs nagyobb csapás,
mint az eleget nem ismerni,
se nagyobb veszély,
mint szerzésre törekedni.
Ezért:
aki az eléggel megeléggül,
elégedettnek kell nevezni.

Csuang Ce / A TÖKÉLETESSÉG FORRÁSA A TAO

(III. 2.) Ven Hui herceg szakácsa egy ökröt darabolt fel. Ráillesztette kezét, vállával nyomást fejtett ki rá, elhelyezkedett lábával, nekifeszítette térdét s ahogy a bőr sercegve repedt és a kés tovasiklott a húsban, az egész művelet ritmikusan folyt: a hangok és mozdulatok úgy kapcsolódtak egybe, akárcsak a “Szedererdő” táncában, vagy a King Sou muzsikájában.

“Ah! - kiáltott fel a herceg - hisz ez bámulatos! Micsoda tökéletes művészet!”

A szakács letette a kését és a herceg felé fordulva így válaszolt:

“Szolgád a Tao tisztelője, ezért halad mesterségében. Amikor először kezdtem ökröket feldarabolni, semmi egyebet nem láttam magam előtt, mint az állati test egész tömegét. Három év múlva kezdtem aztán nem egészben látni. Ma már teljesen a szellem szerint járok el, nem szemem látása irányít. Érzékeim használatát kikapcsoltam és szellemem szabadon cselekszik. A természetes irányvonalakat követem, behatolva a nagy réseken, áthaladva a test üregein, értékesítek minden adott élőnyt. Ügyességem

A TAO SZERINTI ÉLET

(XII. 11.) Ce Kung elment Csu államba, majd visszatért Cinbe. Miközben a folyó jobb partján járt, megpillantott egy öreg embert, aki veteményes kertjében dolgozott. Öntözőcsatornákat ásott s a kúthoz menve, maga merített vizet belőle és kezében vitte a vödört, hogy a csatornába öntse. Ily módon nagy fáradtsággal igen csekély eredményt ért el.

Ce Kung így szólt:

“Van már egy olyan találmány, amelynek alkalmazásával egy nap alatt akár száz csatornát is tele lehet tölteni. Csekély fáradtsággal sokra megy vele az ember. Nem akarod azt használni?”

A kertész fölegyenesedett és megnézte

“Mi volna az? - kérdezte.

“Egy afféle emelő, fából - felelte Ce Kung -, amely hátul nehéz, elől pedig könnyű. Ezzel sokkal gyorsabban lehet vizet meríteni és annyit, hogy csak úgy ömlik. Úgy hívják, hogy gémeskút.”

Bosszúság futotta el az öreg arcvonásait, majd nevetve válaszolt:

“Én úgy hallottam az én mesteremtől, hogy az ilyesfajta ügyes találmányokban fufang és mesterkedés van. Ahol pedig fufang és mesterkedés van, ott a szellem az agyafurtságban merül ki. De ha valakiben ilyen elcsökevényesedett szellem él, annak tiszta egyszerűsége oda van. Ha pedig valakiből kivész a tiszta egyszerűség, annak ingatag lesz a lelkivilága és az ingatag lelkivilággal nem fér meg a Tao. Nem, mintha nem ismerném az efféle dolgokat, de szégyellném alkalmazni őket.”

Ce Kung zavarba jött és elszégyellte magát: földre sütötte szemét és nem válaszolt. Kis idő múlva a kertész szólította meg:

“Tulajdonképpen ki vagy te, uram?” “Konfucius tanítványa vagyok” - felelte Ce Kung.

“Úgy tán bizony egyike vagy azoknak a tudós férfiaknak - felelte a kertész -, akiket nagy tudományuk a bölcsékkel emel egy sorba s akik azzal kérkednek, hogy mindenkinél magasabb rendűek s akik örökös lamentálásukkal igyekeznek maguknak tiszteletet szerezni a birodalomban? Ha sikerülne csak kissé

tájékozódik az inak és porcok között és elkerüli a nagyobb csontokat. A jó szakács évente egyszer cserél kést, mert vág; a közönséges szakács havonta egyszer, mert eltöri. Én tizenkilenc éve használom a késemet, több ezer ökröt szeltem fel vele s pengéje még ma is épp oly éles, mintha csak az imént került volna ki a köszörűkő alól. A csontok között vannak hézagok és a pengének nincs vastagsága, az behatol a hézagokba és kényelmesen siklik tovább: a pengék számára akad hely bőven. Mindamellett, ahányszor csak egy bonyolultabb ízülethez érek, átlátom a nehézségeket, óvatosan és figyelmesen haladok tovább, szememet le sem véve a nehéz pontról s kezem lassan működik. S egyszerre, íme a késnek egy szinte teljesen észrevehetetlen mozdulatára az egész szétválik s úgy hull le, mint rög a földre. Ilyenkor ott állok a késsel a kezemben, körülnézek, bizonyos megelégedettséggel pihenek kicsit, majd megtörlöm tisztára a kést és helyére teszem.”

Yen Yui herceg így szólt:

“Pompás! Szakácsom szavait hallgattam s megtanultam belőlük, hogyan kell bánni az étellel.”

megfeledeznek szellemetéről egy kissé kevesebbet törődnetek külsőtökkel, még esetleg vihetnétek is valamire. De mikor még önmagatokban sem érvényesül az igazi rend, mi címen és jogon akarjátok a birodalmat rendbehozni Menj csak utadra, uram, s ne tarts föl a munkámban!

Ce Kung elsápadt és megszégyenülten visszavonult. Zavarban volt, egész az eszméletlenségig, s magához sem tért míg be nem járt három órányi utat. Ekkor tanítványai megkérdezték:

“Ki volt ott az az ember? Miért változott úgy az arcod, mikor vele beszéltél, miért sápadt úgy el, hogy egész nap nem tértél magadhoz?”

“Azelőtt azt hittem - felelte -, hogy csak egy ember van a világon, s nem tudtam, hogy ez is itt van. Én úgy hallottam a Mestertől, hogy törekedni kell egész viselkedésünkben, a vállalt dolgokat a lehető legteljesebben megvalósítani s általában a legkisebb erőfeszítéssel a legnagyobb eredményt elérni, ez lenne a bölcs magatartása. Most látom azonban, hogy erről szó sincs Aki kitart a Tao mellett, az tökéletes a maga tulajdonságaiban, s aki tökéletes a maga tulajdonságaiban, az tökéletes testében is; aki pedig testben tökéletes, az tökéletes szellemében is; szellemben tökéletesnek lenni: ez a bölcs útja. Az efféle ember együttél embertársaival s nem lehet tudni, hogy voltaképpen mire törekszik. Mily hatalmas és teljes az ő tökéletessége! Siker, haszon, ügyességek és találmányok: mindez az ő szemében nem egyéb, mint megfélekezés saját szívünkről. Az ilyen ember nem megy oda, ahova nem a szíve hajtja s nem tesz semmit, amit nem szíve szerint tenne. Ha az egész világ dicsőíti is őt, ő nem törődik ezzel s magasan elnéz fölötte; ha pedig az egész világ káromolja őt, ezt elhanyagolható esetlegességnak tekinti. A világ dicsérete és gáncsa egyaránt nem használ, sem nem árt neki. Az ilyen emberről lehet azt mondani, hogy tulajdonságai teljében van. S az ilyennel szemben én nem vagyok egyéb, mint azoknak egyike, akiket a szél sodor ide-oda.”

Visszatérve Lu államba, beszámolt erről a találkozásról Konfuciusnak.

Kung Ce így szólt:

“Az az ember az ősidők életformáját akarja megőrizni. Ő ismeri a kezdetet s nem törődik a következményekkel. Rendet csinál önmagában és nem törődik a külvilággal. S ha valóban sikerül neki egy tiszta

magatartást megőriznie, nem-cselekvés révén visszatérni a természetes egyszerűséghez, saját természete szerint élni és szellemét kezében tartani s ily módon vegyül el a tömegben, teljes joggal szemlélted őt döbbenet. De te, vagy akár én is, mihez kezdhetünk az ősidők életformájával?”

NYUGALOM ÉS BÉKE A VILÁG FÖLÖTT

Tudom, hogy a világ csak akkor élhet szépen, ha békében van. Semmit sem tudok arról, hogy a világot meg kell rendszabályozni. A világ szépen él, ha mindenki gondoskodik arról, hogy a természet benne meg ne háborodjék; szépen él, ha gondoskodik arról, hogy az igaz életet el ne hagyja. Ha a természet nem háborodik meg, és ha az igaz életet senki sem hagyja el, a világ a szabályok betöltésének teljességét elérte.

Jao, a szent király, a világot szabályozni akarta úgy, hogy vidámmá akarta tenni. Ha azonban az emberek vidámságukat tudatosan élik, a nyugalom elvész. Csie király a világot szabályozni akarta úgy, hogy szomorúvá tette. Ha azonban az emberek szomorúságukat tudatosan élik, az elégedettség elvész.

A nyugalom és az elégedettség elvesztése nem lehet igaz élet. Ha olyan helyzet támad, amelyből az igaz élet hiányzik, bizonyos idő múlva minden felbomlik. Ha az ember számára túl sok az öröm, a világosság ereje hamar elhasználódik. Ha az ember számára túl sok a szomorúság, a sötétség ereje hamar elhasználódik. Ha pedig ezekben az erőkben zavar támad, az évszakok változásának rendje is megbomlik. Meleg és hideg nem tud kiegyenlítődni. Ez viszont visszahat az ember testi életére. Az ember a gyönyör keresésének és a szenvedélyes haragnak határait átlépi. Lényegében elégedetlen, gondolataiban kielégíthetetlen. A munkát félbehagyja. Így keletkezik a világban a kevélység, a rosszkedv, a becsvágy, a féltékenység. Így jutnak szóhoz a gonosztevők és az erényhősök.

Ezért a jó megjutalmazásával és a rossz megbüntetésével a világ rendjének növelése esztelenség. A világ oly határtalanul nagy, hogy a jutalom vagy a büntetés még csak nem is érinti. A történeti, feljegyzések kezdete óta az ember nem lát mást, csak csupa izgalmat. Mindenki állandóan azzal foglalkozik, hogyan

jutalmazzon vagy büntessen. Így aztán nem jut idő arra, hogy a természet nyugalomában megpihenjen.

Ha valakinek a látása túl éles, a színeket fogja kiemelni. Ha valakinek a füle túl éles, a hangokat fogja kiemelni. Ezzel megzavarja az élet ősi rendjét. Az igazság művelésével megzavarja a józan észet. A szokások ápolása kifejleszti a képmutatást. Az összhang ápolása kifejleszti a mértéktelenséget. A szent élet ápolása kifejleszti a hazugságot. A tudás ápolása kifejleszti a bírálgatást.

Ha a világ a természet ősi állapotában megnyugszik, ezek a dolgok akár megvannak, akár nincsenek, hiányukat senki sem érzi. Ha azonban a világ a természet ősi állapotában nem tud megnyugodni, ezeket a dolgokat elkezdik firtatni vagy elnyomni, a világ megzavarodik és az emberek elkezdik ezeket vagy tisztelni, vagy megvetni. Az emberiség elvakul. Nemhogy szó nélkül elhaladna mellettük. Nem. Böjtöl és lemondást gyakorol, és egész nap ezekről fecseg. Egész életében ezekről énekel és ezeket tanulja. Mit tegyünk?

Ezért, ha a nagy embert arra kényszerítik, hogy a világi kormányzattal érintkezésbe lépjen, a nem-cselekvés a legjobb. A nem-cselekvés vezet a nyugalomhoz. Ez vezet a természet ősi rendjének helyreállításához. A világ fölött levő uralmat csak annak a kezébe lehet letenni, akinek saját szelleme a hatalomnál fontosabb. Ha az uralkodó belső világát nem osztja meg, hanem az ősi egységben tartja, ha értelmét nem használja, ha a viszonyok közepette olyan érzéketlen, mint a holttest - a nagy dolgok egyszerre kiemelkednek. Hallgatása néma, mint az éj, s mégis megrázza a földet, mint a mennydörgés. Szelleme az, ami sugárzik, és a természet engedelmeskedik neki. Szellemi erőit szabadon ereszti; nem cselekszik, mégis minden lény köréje sereglik. Hogyan lenne kedve az ilyen embernek a világot megrendszabályozni?